

Lokalnu zajednicu treba uključiti i educirati s ciljem poboljšanja kulturnog razvoja

Objavio **express** - 24. studenoga 2022.

Foto: FS Kolo

Piše: **Ivica Buljan**

Da su svjesni važnosti razvoja sela, očuvanja tradicije i kulture i baštine i u vlasti najbolje svjedoči i činjenica da je ljetos Vlada Republike Hrvatske usvojila 5 milijuna kuna vrijedan Program potpore primarnim poljoprivrednim proizvođačima koji koriste poljoprivredno zemljište zaštićeno kao kulturno dobro.

Naravno o izdvojenom iznosu dalo bi se diskutirati i zasigurno ta sredstva trebaju biti i veća, ali je dobro da se donio sam Program koji se i nadalje mora razvijati.

Foto: Modzzak / Wikipedija / (CC BY-SA 3.0)

U Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske upisano je 1.130 arheoloških kulturnih dobara, a velik dio njih smješten je na poljoprivredno obradivim katastarskim česticama. Takve poljoprivredne površine zahtijevaju dodatna ulaganja i troškove te posebne načine obrade zemljišta, a nerijetko se nalaze na područjima koja imaju i određena dodatna prirodna ograničenja. Predmetni Program predstavlja mogućnost potpore kao kompenzacije za smanjenu dohodovnost zbog obveze poštivanja propisa o zaštiti kulturne baštine, ali i značajan pomak u revitalizaciji zapuštenih dijelova kulturnih krajolika kojima je jedna od sastavnica višestoljetno poljoprivredno korištenje zemljišta (poput Starograskog polja na Hvaru, koje je upisano na Popis svjetske baštine UNESCO-a).

Zajedničke aktivnosti ministarstava

Primarnim poljoprivrednim proizvođačima vlasnicima poljoprivrednih površina ili dijela poljoprivrednih površina za koje je izdano Rješenje o utvrđenom svojstvu kulturnog dobra temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara sufinancirat će se priprema poljoprivrednog zemljišta i obnova zapuštenih poljoprivrednih površina u iznosu do 7.500 kn/ha, izrada tehničke dokumentacije do 50 posto od ukupnog iznosa te nabava mehanizacije i alata do 85 posto od ukupnog iznosa troška – u iznosu do 50 tisuća kuna. Ministarstvo poljoprivrede je pripremio ovaj program potpore kako bi se ostvario važan pozitivan iskorak u pristupu vlasnicima poljoprivrednih površina zaštićenih kao kulturna dobra. S ciljem što uspješnije provedbe, konzervatorski odjeli Ministarstva kulture i medija pružit će pomoć prilikom odabira prioriteta potpore, vezano uz podatke o zaštićenim područjima, kao i vrstu njihove ugroženosti s obzirom na mjere zaštite propisane za svaku od zaštićenih lokacija.

U Ministarstvu kulture i medija u okvirima svojih potpora i poticaja, odnosno unutar Javnih poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi, ne prave razliku između ruralnog i urbanog, već posebno pridaje pozornost decentralizaciji i dostupnosti kulture svim generacijama, svim socijalnim skupinama, u svim područjima Hrvatske.

“Vezano za zaštitu i očuvanje kulture baštine u ruralnim područjima, odnosno općinama, redovito se financira materijalna pokretna i nepokretna, te nematerijalna, odnosno tradicijska kulturna baština od tradicijskog graditeljskog naslijeđa do njegovanja dijalektalne književnosti koja je nakon vrednovanja upisana u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Riječ je naime o poticanju muzejske i knjižnične djelatnosti, potporama izdavanju knjiga, časopisa, periodičkih elektroničkih publikacija i monografija iz područja kulture i umjetnosti, književnih manifestacija i književnih programa u okviru knjižarske djelatnosti. Nadalje, posebno se ulaže u gradnju, rekonstrukciju i opremanje kulturne infrastrukture od knjižnica, kulturnih centara do kina u manjim mjestima. Veliki dio potpore ruralnim područjima financira se i kroz poticaje kulturno-umjetničkom amaterizmu, kako glazbenom, tako i folklornom”, naglašavaju u Ministarstvu kulture i medija te dodaju kako se posebno potiče razvoj publike u svim sredinama, a za djecu i mlade već godinama djeluje program “Ruksak pun kulture” koji omogućava dostupnost i približavanje umjetnosti i kulture upravo djeci i mladima koji žive u sredinama s ograničenom dostupnosti kulturnim i umjetničkim sadržajima.

Vještine tkanja

“Program zajednički provode Ministarstvo kulture i medija te Ministarstvo znanosti i obrazovanja kao dopunski program potpore kurikulumu u vrtićima, osnovnim i srednjim školama. Uz to, u Godini čitanja, putem Poziva „Čitanjem do uključivog društva“ u sklopu Operativnog programa ‘Učinkoviti ljudski potencijali’ 2014.-2020. za financiranje 12 projekata, knjižnicama u Splitu, Hrvatskoj Kostajnici, Virovitici, Vinkovcima, Gospiću, Poreču, Karlovcu, Vrpolju, Čakovcu, Novom Marofu, Lekeniku i Bjelovaru dodijeljena su bespovratna sredstva u iznosu od 35 milijuna kuna, namijenjenih nabavi bibliobusa, putujućih knjižnica kako bi knjiga došla i do svih onih do kojih u njihovim udaljenim krajevima i naseljima do sada nije mogla doći!, ističu u Ministarstvu, koje uz financiranje obnove materijalne i nematerijalne baštine, nagrađuje zaslužne za izvanredna postignuća u području zaštite kulturne baštine.

“Uz ostalo, nagradom „Vicko Andrić“, Ministarstvo posebno vrednuje i potiče doprinos lokalnoj zajednici, koju je za prošlu godinu zaslužila Caterina Novoselić iz Habjanovaca za revitalizaciju tradicijske kulturne baštine u Habjanovcima nedaleko Bizovca. Gospođa Novoselić se naime istaknula aktivnim djelovanjem na području očuvanja i promoviranja tradicijskih znanja i umijeća izrade tekstila i prerade vune, koje kroz radionice tkanja prenosi zainteresiranim pojedincima, čime je dala velik doprinos lokalnoj zajednici na očuvanju i promociji gotovo potpuno zaboravljene vještine tkanja na tkalačkom stanu”, navode u ministarstvu.

U vrlo vrijednoj knjizi Jasenke Kranjčević ZANEMARENA BAŠTINA – PROSTORNE STRUKTURE SELA U HRVATSKOJ, objavljenoj u izdanju Srednje Europe, autorica se bavi prostornom strukturom sela kao baštine u Hrvatskoj čime se želi doprinijeti novom i potpunijem shvaćanju kulturne baštine i njenoj cjelovitijoj analizi.

“Naime, prilikom analize kulturne baštine sela uglavnom se ostaje na davno utvrđenim i prepoznatljivim vrijednostima etnološke ili umjetničke baštine (nošnje, običaji, pjesme i plesovi), a potpuno se zanemaruje prostorna struktura sela, iako ona, između ostalog, pridonosi prostornoj raznolikosti, prepoznatljivosti i identitetu. Prostorne strukture sela mijenjale su se kroz povijest, a ovisile su o političkim, ekonomskim, društvenim, kulturnim i prirodno-geografskim uvjetima. Obično se pretpostavlja da su sela nastajala spontano i da im je prostorna struktura ovisila samo o prirodnim prostornim predispozicijama, kojima se ljudsko naselje jednostavno prilagodilo. Gotovo je nepoznato, barem široj javnosti, kako su sela barem jednako često nastajala svjesnom namjerom naseljavanja, koju je pratilo planiranje i (pravilno) prostorno strukturiranje, stoji između ostalog u knjizi. Donosi se i sustavna analiza primjera planiranih sela u Hrvatskoj i upozorava upravo na takve seoske prostorne strukture te navodi da je socijalna struktura u seoskim naseljima u našoj suvremenosti općenito podložna promjenama. Prema rezultatima empirijskog istraživanja u Dalmaciji svega je danas 9 posto poljoprivrednog stanovništva u selu. Prisutni su utjecaji tradicije u selu, kao što su održavanje običaja u svakidašnjici (tri četvrtine smatra kako tradicija ima utjecaja) prema radu, prema zemlji i poljoprivredi, prema rodu i obitelji, kao i prema susjedima. Zatim se iznosi percepcija ispitanika solidarnosti na selu i o uvjetima života na selu. Preko polovine ispitanika smatra da se život na selu približio životu u gradu, te se rezultati uspoređuju s nekim drugim istraživanjima slične problematike”, kažu u ministarstvu.

Kontinuitet predajne baštine

Arhitektura na selu je najupečatljivija i najvidljiviji dio seoskog ambijenta pa tako o tome u svom radu “Morfološki tipovi hrvatskog sela” arhitekt Ante Marinović Uzelac navodi kako je seljaštvo u Europi, a onda pogotovo u Hrvatskoj, još uvijek dio stanovništva, i to relativno brojno, za koje je poljoprivreda više način života nego proizvodnje, pa su i naselja vanjski izraz takva opstanka.

“Da bi bila očuvana u oblicima koje imaju i koji im izražavaju postanka i bivše funkcije, ta naselja valja poznavati. Osim toga, ruralna se naselja postupno pretvaraju, gubitkom poljoprivrednog stanovništva u rezidencijalna naselja s drugom svrhom, primjerice

turističkom. Postaju i predgrađima nekad obližnjih gradova i općenito sekundarnim rezidencijama gradskog stanovništva ili stanovništva koje se povuklo iz gradskih uvjeta. Stoga je važno poznavati zakonitosti smještaja i oblika tradicionalnih vrsta i tipova da bi u pregradnjama, urbanističkim planovima i novim proširenjima ipak bila sačuvana tipična obilježja a nova osnivanja ne bi previše odudarala od tih tradicionalnih aglomeracija. Dakle, tradicionalna su ruralna naselja i pojedinačno i zajedno spomenik kulture jer su bitnim i sastavnim dijelom krajolika”, smatra Marinović Uzelac.

Tradicija i baština te kultura na selu neodvojivi su dio nasljeđa jednog naroda i države stoga je jasno da svako ulaganje i aktivnost stvara određene vrijednosti, tradiciju i baštinu koje unutar zajednice stvaraju osjećaj pripadnosti i identifikacije.

I zaključno, kao što navodi mlada istraživačica Valerija Jušinski u svom završnom radu na Filozofskom fakultetu u Rijeci “Utjecaj kulturnih politika na stvaranje i očuvanje kulturne baštine” u seoskim područjima, posebno onim umrtvljenima, treba osigurati i proširiti kontinuitet predstavljanja predajne baštine.

“Stanje’ baštine uvjetovano je utjecajem suvremenog načina života, stanovanja, demografskim trendovima i ekonomskim kretanjem stanovništva”, dodaje Jušinski te ističe da je potrebno bolje i sustavnije raspolagati kulturnim politikama.

“Lokalnu zajednicu treba uključiti i educirati kako svojim sudjelovanjem može poboljšati kulturni razvoj. Kultura treba nas u istoj mjeri koliko i mi trebamo nju”, zaključuje Jušinski.

—

Tekst je objavljen u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije